

Darujte předplatné **Taneční zóny**

Napravovatel a zajatec světa

Představení Shakespearova **Hamleta** v režii Thomase Ostermeiera a v podání berlínské Schaubühne am Lehniner Platz začíná pohřbem. Škrť výstupů připravujících zjevení Ducha kompenzoval režisér připsaným obrazem, který beze slov předznamenává celek díla.

Účin neměnného dějiště, na němž události probíhají soustředěně a bez prodlev, násobí promítání videa... FOTO TOMÁŠ RUBÍN

Pohřební hosty oblékla Nina Wetzel stylově do černých gala kostýmů. Režisér přitom zdůraznil divadelnost předváděného děje: déšť obstarává jeden z účinkujících, který drží v ruce hadici s rozstřikovačem. Ostermeier jako by tím vyvažoval skutečnost, že autor nového překladu a dramaturg inscenace Marius von Mayenburg převedl Shakespearovy verše do prózy. Kromě okázale divadelního aranžmá je patos pohřebního obřadu kontrapunktován trapným počínáním kolem házení hlíny na rakev, pitvornými a znesvěcujícími potížemi s jejím umisťováním do hrobu a nakonec klopýtnutím a pádem vznešeného účastníka a poškozením jeho deštníku. Pršť nahrnutá na rov připomíná až do konce hry motiv mrtvého. Hrob je pro Hamleta vždy na dosah. Dovoluje mu básnivě přímý kontakt a má důležitou funkci v řešení scény, kterou Jan Pappelbaum navrhl „polytematicky“: umožňuje srůst hřbitovního exteriéru s interiérem, jež reprezentuje předlouhý bíle prostřený hodovní a jednací stůl. Na pozadí jeviště zaujímá celou jeho šířku a je posuvný stejně jako proscénium z kovových trubek. Občasný pohyb obou těchto objektů směrem k hledišti podporuje naléhavost okamžiku.

Napomáhá tomu i hudba, jejímž autorem je Nils Ostendorf. Účin neměnného dějiště, na němž události probíhají soustředěně a bez prodlev, násobí promítání videa, které propůjčuje realisticky koncipovaným výjevům přízračně metaforickou platnost. Kamera v rukou některého z herců manifestuje další zdivadelnění a obohacuje jednotlivé výkony o záběry detailů.

Hamlet Larse Eidingera se v aktu, jež původní Shakespearův text označuje jako druhý výstup prvního dějství, chová provokativně, vědom si toho, že to prominentovi projde: při Claudiově nástupní řeči pojídá cosi z misky, reaguje neuctivě a plnou hubou. Duch, kterého ztělesňuje představitel Claudia Urs Jucker, a je tudíž bratrovou věrnou odličkou, stroze tlumočí rozkaz, aby byl pomstěn. Hamletův příběh nezná páté přikázání desatera ani to, že Bůh zapověděl zabít Kaina-bratrovraha, ba ani Stvořitelův výrok *Má je pomsta*. Hamletovým leitmotivem třikrát opakovaným je pokušení sebevraždy, kterou křesťanská víra hodnotí jako hřích. Princovy pochyby o smyslu všeho se zrodily z krajního zoufalství, které se stále prohlubuje, nepodléhá biblickým omezením a je lidsky adekvátní odpovědí na *vězeňskou* existenci a její náplň. Pokud má Duch pravdu, dopustila se Hamletova matka nejen zrady, ale i incestu – v tom je prastarý výměr živý a platný – a strýc se stejně smrtelně provinil bratrovraždou. Hamletova hra na šílence má usnadnit odhalení zločinu. Bezprostředním nástrojem k usvědčení pachatele je divadlo.

Ostermeier vystačil se šesticí herců – například part Laerta a Rosencrantze svěřil Franzi Hartwigovi –, a obešel se tak i bez potulné divadelní trupy: moritát o zavraždění krále Gonzaga dává v pornokostýmech předvést Hamletovi a Horatiovi – Damir Avdić v jeho roli vystupuje také jako Guildenstern. Hamlet se tím osobněji noří do své hry na blázna. Jakmile nabude jistoty o tom, co se stalo, ztrácí vše kromě odhodlání k pomstě: viníkům zločinného komplotu slouží milovaná Ofélie. Jenny König ji hraje přecházející plynule a otevřeně z role Gertrudy, úhlavní příčiny Hamletova zhroucení. Za fyzly se dali angažovat přátelé-spolužáci. Šílenství přestává být ovládáno a stává se pánem svého herce. Zlom dokoná zabití čmuchala Polonia, který v podání Roberta Beyera – zastal i úlohu Osrika –, umí být nejen směšný, ale i nebezpečný a autoritativní. V slavné scéně s Gertrudou zaútočí Hamlet na matku fyzickým náznakem incestu a děsivě tím zpřítomní její incestní čin. Jako silný motiv se ozve Hamletův znemožněný nástup na trůn: po „anglické“ epizodě se princ objeví s korunou na hlavě a mluví o sobě jako o dánském králi.

Zcela padla někdejší Hamletova tázavá domněnka, že jeho osudem je napravit dobu vymknutou z kloubů. Macbethovský

kruh zločinu je neprodyšně uzavřen. Claudiovi do jeho kajícího monologu vložil úpravce na rozdíl od autora dokonce navíc první verše otčenáše, ale důsledné pokání, totiž přiznání a přijetí trestu, je vyloučeno – vyžadovalo by dobrovolně nastavit vlastní krk. Také princ se stal naprostým zajatcem moci. Patřil k ní od začátku, ale jako její kritik a odpůrce. Tím sice zůstal, ale kritiku a odpor vyjadřuje jen slovy a činy zcela propadlými hře na šílence, a tedy vlastně šílenými a zároveň stále bezmocnějšími. Hamletovo bezuzdné třeštění, které jako by odkazovalo k nadsazenému vyvádění, jímž princova dávného pravděpodobného předchůdce Amleta vybavil ve své kronice Saxo Grammaticus, svléká maškarádu světa ze zbytků předstíraného důstojenství. Šermířské utkání s Laertem a jeho sportovní povahu zesměšní Hamlet tím, že jej promění v tatrmaniádu, divoké a komické třískání rapíry, uličnické popichování a výpady na soupeřův rozkrok. Třeštění diktuje rovněž výpravu do publika, která po zákonu shakespearovské obscenity připouští všechno: ukázat penis a skákat nad hlavami diváků po opěradlech křesel. Třeštití hrdina pak celkem pochopitelně navzdory vši podezíravosti neprohlédne včas smrtonosnou past. Nabízí se však i výklad, že se ocitl tam, kde už na ničem nezáleží a záležet nemůže, a podvědomě o tom ví. Mstu na Claudiovi vykoná, až už sám kráčí do nebytí.

Patos pohřebního obřadu je v Ostermeierově Hamletovi kontrapunktován trapným chováním... FOTO TOMÁŠ RUBÍN

Ostermeierův Hamlet a výkon Larse Eidingera jsou tragickými obrazy zoufalé naděje spjaté s představou, že se mravně narušená moc dá obrodit. Současné pokusy o politické divadlo překonává tím, že náš svět soudí nikoli dílčím horlením na úzce vycílené téma, nýbrž vyčerpávající vidinou bezvýhodného boje, který vedl muž nepochybně statečný a čestný, jenž ovšem nemohl uniknout z vlastní kůže. Režisér důvodně škrtl i výstup hrobníků. Oba plebejci mohou sice držitele moci nazírat zdola, z odstupu a s humorem, ale vezou se s sebou a Hamletova historie podle Ostermeiera je k úplnosti nepotřebuje. Režisér logicky škrtl i Fortinbrase jako organizátora Hamletova pohřbu, mobilizátora čtyř kapitánů a svolavatele veškeré šlechty. Kdoví zda ještě nějaká existuje. Pokud ano, zřejmě i ji ohlušila a zaslepila demoralizace dánského-světového vězení. Horatio své vyprávění nemá komu adresovat. Závěrečná věta *Zbývá už jen ticho* pečeti odkaz temné a bezohledně pravdivé inscenace, se kterým se Hamlet obrací do obecnstva. Kdyby letošní Pražský divadelní festival německého jazyka přinesl pouze toto představení, učinil by dost v tom, co si předsevzal.

Schaubühne am Lehninger Platz, Berlin – W. Shakespeare: Hamlet. Režie Thomas Ostermeier, scéna Jan Pappelbaum, kostýmy Nina Wetzel, hudba Nils Ostendorf, dramaturgie Marius von Mayenburg, video Sébastien Dupouey, světla Erich Schneide. Premiéra 17. září 2008.

Komentáře k článku: Napravovatel a zajatec světa

Přidat komentář

(Nezapomeňte vyplnit položky označené hvězdičkou.)
